

Projekt z NAH

BU RZA

www.euroekonom.sk

Úvod

Mňa najviac zaujala téma finančné trhy a burza. Bude to asi preto, lebo burza je miesto, ktoré fascinuje každého človeka na svete. Je to miesto, kde v jednej chvíli môže človek strašne veľa získať a zároveň všetko stratiť. Burzu si často predstavujeme ako rušné miesto, ale v skutočnosti to tak nie je. Túto predstavu nám vsadili hlavne seriály a filmy o „WALL STREET“.

Pre pochopenie fungovania makroekonomiky je rozhodujúci peňažný trh. Finančné trhy sa nám však oveľa viac približujú, keď si požičiavame peniaze na hypotéku, investujeme do vzdelávania svojich detí alebo do svojich vlastných dôchodkov a odkladáme prostriedky na nečakané udalosti.

Jej úlohu je skúmať, aby racionálni investori mali umiestňovať svoje prostriedky tak, aby optimálnym spôsobom dosahovali svoje zámery.

Je to vzrušujúca oblasť a rozhodujúca pre ľudí, ktoré chcú svoje prostriedky múdro investovať.

Tabuľka v **prílohe č. 1** obsahuje prehľad finančných aktív domácností. Skladajú sa z aktív vyjadrených v peniazoch a z akcií (ich hodnota je určená trhom).

Finančné aktíva neobsahujú jediné najdôležitejšie aktívum, ktoré väčšina ľudí vlastní - ich domy. Okrem toho ľudia vlastnia implicitné aktíva v podobe svojho budúceho sociálneho zabezpečenia a lekárskej starostlivosti, ktoré však nemajú reálnu trhovú hodnotu.

Hlavné druhy investícií (finančné aktíva, ktoré vlastnia domácnosti) **sú:**

- *peniaze* - všetko, čo slúži ako všeobecne akceptovaný výmenný prostriedok ako platidlo
- *úsporové účty* - vklady v banke, ktoré sú spravidla vládou určené a majú fixne v peniazoch určenú hodnotu a úrokové sadzby sú určené úrokovými sadzbami na krátkodobom trhu
- *vládne cenné papiere* - sú pokladničné poukážky a dlhopisy federálnej vlády, štátnych a miestnych vlád. Zaručujú splatenie istiny pri splatnosti a dovtedy vynášajú úrok. Federálne cenné papiere sa považujú za najbezpečnejšie investície
- *akcie* - predstavujú vlastnícke právo na spoločnosti. Vynášajú dividendy čiže platby z čistého zisku spoločnosti. Verejne obchodované akcie (alebo obyčajné akcie) sa obchodujú na burze, kde sa ceny určujú podľa trhového ocenenia budúcej dividendy. Nekorporatívne akcie predstavujú hodnotu partnerských podnikov, fariem a iných zložiek, ktoré sa spravidla vo vlastníctve niekoľko málo ľudí
- *penzijné fondy* - predstavujú vlastníctvo aktív, ktoré sú v rukách spoločností alebo penzijných programov. Pracujúci a spoločnosti prispievajú do týchto fondov počas svojho produktívneho veku a fondy potom počas dôchodku vyplácajú penzie.

Aktíva majú rozdielne vlastnosti. Najdôležitejšími vlastnosťami sú miera výnosu (alebo úrokové miera) a riziko.

Miera výnosu je celkový peňažný zisk cenného papiera (meraný ako percento z ceny na začiatku obdobia). Pre úsporové účty a krátkodobé obligácie je výnosom úroková miera.

Pri väčšine ostatných aktív je výnos kombináciou dôchodku (napr. dividendy) so ziskom alebo stratou kapitálu, ktoré predstavujú rast alebo pokles hodnoty aktíva.

Niektoré aktíva majú predpovedateľnú mieru výnosu, kým iné sú veľmi riskantné, vedie k ďalšej dôležitej vlastnosti investícií: **riziko** sa vzťahuje na variabilitu výnosu investície.

Ekonómi merajú riziko spravidla podľa štandardnej odchýlky výnosu; je to miera rozptylu, ktorej rozsah zahŕňa asi $2/3$ zmeny. (Štandardná odchýlka je miera variability, ktorú možno nájsť v každej elementárnej učebnici štatistiky. Napríklad keď premenná má hodnotu 1,3,1,3, stredná alebo očakávaná hodnota sú 2 a štandardná odchýlka je 1.)

Pri hodnotení výnosu a rizika jednotlivci spravidla preferujú vyšší výnos, zároveň však menšie riziko, pretože *nemajú radi riziko*. To znamená, že musia byť odmenení vyšším výnosom, ak majú držať investície s väčším rizikom. Tak je to u bezpečných investícií, napr. obligácie, ktoré majú v dlhom období nižší výnos ako rizikové investície, napr. akcie.

Diagram rizika a výnosu v prílohe č. 2 znázorňuje najdôležitejšie aktíva. Tento diagram ukazuje priemerný reálny výnos (korigovaný o infláciu) na zvislej osi a historické riziko (merané ako štandardná odchýlka) na vodorovnej osi.

TRH AKCIÍ je miesto, na ktorom sa kupujú a predávajú podiely na spoločnostiach vo verejnom vlastníctve a v súkromných firmách. Trh účastín je centrom americkej korporlačne ekonomiky.

Hlavným trhom akcií je *Newyorská burza* (New York Stock Exchange), kde sa sleduje vyše 1 000 cenných papierov. Každé veľké finančné stredisko má svoju burzu. Najdôležitejšie z nich sú v Tokiu, Londýne, Frankfurte, Hongkongu, Toronte, Zürichu a samozrejme v New Yorku. Burza je kritickou zložkou modernej trhovej ekonomiky. Keď sa východoeurópske krajiny rozhodli opustiť svoj centrálne plánovaný systém a stať sa trhovými ekonomikami, jedným z ich prvých opatrení bolo zaviesť burzu cenných papierov, na ktorej sa kupujú vlastnícke práva na spoločnosti.

Dejiny financií patria k najvzrušujúcejším a zároveň k najvytrievujúcejším častiam ekonómie.

Investorov niekedy delia na tých, ktorí investujú do zakladania firiem, a na tých, ktorí sa snažia vystihnúť psychológiu trhu. Prístup z hľadiska zakladania firmy vychádza z toho, že aktíva by sa mali hodnotiť na základe ich vnútornej hodnoty. Vnútornou hodnotou obyčajných akcií je očakávaná súčasná hodnota dividendy.

Netrpezlivé duše budú nasledovať *Keynesa*, ktorý tvrdil, že investori sa budú skôr zaoberať psychológiou trhu a špekulovať o budúcej hodnote aktív, než by trpezlivo čakali, až akcie prejavia svoju vnútornú hodnotu.

Keď psychologická horúčka zasiahne trh, môže to viesť k **špekulatívnym bublinám a krachom**. O špekulatívnej bubline

hovoríme vtedy, keď ceny rastú, pretože ľudia si myslia, že budú rásť aj v budúcnosti – je to opak Keynesovej teórie.

Špekulatívna bublina plní svoje vlastné sľuby. Keď ľudia kupujú, pretože si myslia, že cena akcií porastie, samostatný akt kúpy zvýši ich cenu. Vedie to k tomu, že ľudia budú kupovať ešte viac a otvorí sa ďalšie kolo šialeného tanca.

V dejinách sa vyskytovali bubliny, v ktorých špekulatívne ceny vyskočili vysoko nad ich vnútornú hodnotu. V 17. storočí tulipánová mánia v Holandsku vyhnala ceny tulipánov vyššie ako ceny domov. **Najslávnejšia bublina** zo všetkých sa objavila na americkom trhu cenných papierov v dvadsiatych rokoch 20. storočia. **„Búrlivé dvadsiate roky“** zažili rozprávkový rozmach trhu akcií, keď každý kupoval a predával akcie. Väčšina obchodov na tomto divokom trhu býka sa uskutočnila na úver.

Špekulatívne bubliny vždy vyvolávajú krach a niekedy spôsobujú ekonomickú paniku. Na trhy sa vrhla desiatky rokov tieň známa traumatizujúca udalosť – bola to panika a krach z roku 1929. Táto udalosť predchádzala dlhej a bolestivej Veľkej depresii v tridsiatych rokoch.

Trendy na trhu akcií sa sledujú pomocou **indexov trhu akcií**, čo sú vážené priemery cien koša akcií spoločností. Všeobecne sledované priemery zahŕňajú Dow-Jones Industrial Average (DJIA) za 30 veľkých spoločností a Standard and Poor's index 500 spoločností („S & P 500“), ktorý je váženým priemerom cien akcií 500 najväčších amerických spoločností.

Moderné ekonomické teórie cien akcií sa zahŕňajú do teórie efektívneho trhu. Teória efektívneho trhu vysvetľuje, prečo

pohyb cien akcií vyzerá taký nepravidelný. Ceny reagujú na novinky, na prekvapenia. Prekvapenia sú však nepredvídateľné udalosti, ako napríklad dopad mince alebo orkán na budúci mesiac. Keďže pohyb cien akcií je reakciou na nepravidelné udalosti, aj ceny akcií sa pohybujú nepravidelne, náhodne.

www.euroekonom.sk

Príloha č.1

Príloha č.2

www.euroekonom.sk

Použitá literatúra

- Názov:** EKONÓMIA, z anglického originálu Economics
- Preklad:** Ing. Ivan FIGURA, CSc., doc. Ing. Jan IŠA, DrSc.
Zora KOMÍNKOVÁ, CSc., prof. Ing. Otto SOBEK,
CSc. , Ing. Daniela SVIERČIKOVÁ, doc. PhDr.
Monika ŠESTÁKOVÁ, DrSc., Ing. Anna ZATKALÍKOVÁ,
CSc.
- Vydavateľstvo:** ELITA, s. r. o.
- Rok vydania:** 2000
- Použité strany:** 501 - 510

www.euroekonom.sk